

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

Universitätsbibliothek Paderborn

Opvs De Iudiciis Divinis, Qvae Devs In Hoc Mvndo Exercet

Accessit index concionatorius in omnes totius anni dies Dominicos &
Festos, ab ipso Auctore confectus

Stengel, Georg

Ingolstadii, 1651

Capvt XII. Paradisi terrestris præstantia & voluptas.

urn:nbn:de:hbz:466:1-45686

rarum plantas, vno atque eodem tempore, adultas esse iussas; sed utique in locis, ad quæque gignenda idoneis. Discrimina porro & varietates plantarum, quæ penè sunt innumerabiles, virisque ita sunt multæ, ut numerum, & peritissimos etiam ac istarum rerum curiosissimos fugiant. Axioma est Cabalisticum: *Non est herba inferiùs, quæ non habeat stellam suã superiùs, quæ dicat ei, CRESCERE.* Nimirum adeò inscrutabilis est Dei Creatoris, in vnoquoque rerum genere virtus, potentia, sapientia, & humani ingenij infirmitas, ut principes Philosophorum ignorantiam suam fateri coacti dixerint: *Maximam partem eorum, quæ scimus, minimam esse eorum, quæ ignoramus.* Hæc Sancti considerantes, in illas laudes effusi sunt: *Visitasti terram, & inebriasti eam. Terra dedit fructum suum. Omnis terra adoret te, Deus,* sed præcipuè præcipua, hoc est, Paradisus, prima hominis sedes; cuius præstantia non est hic à nobis prætereunda; ut agnoscamus, in quàm præclara parentes nostros, eorùmque, si in innocentia perstitissent, successores voluerit DEVS habitare terra.

Pf. 64. 10.
Pf. 66. 7.
Psal. 65. 4.

C A P V T XII.

Paradisi terrestris præstantia & voluptas.

I.
Olaus Magn.
lib. 11.

Refert Olaus Magnus, apud Austrogothos, non longe à lacu Veneris, montem esse eminentissimum, vulgari gentis sermone *Kindaculle* dictum, tantæ altitudinis, ut à nauigantibus, ultra XL. milliaria Italica, in eodem lacu, quasi atra nubes, inter cæli hiatus, appareat. Ideoque multiplex tempestatibus, vique ventorum agitati, summis viribus conantur eius pedem attingere, vbi tranquillissimum portum esse meminerunt. In illius montis summitate, mira amœnitas frondium, varietas herbarum, suauitas fructuum, copia diuersarum arborum, sua sponte nascentium, non varietate magis, quàm dulcedine, velut satarum, reperitur. Accedit auium concentus, quæ mellitissimos eantus fundunt, & totum montem exhilarant. Tota cæteroqui regio vndique aspera, hanc habet arcem amœnissimæ iucunditatis. Quantum hic mons, & Tempe illius eminent, apud Austrogothos; tantum eminet, supra omnes alias mundi terras, Paradisus voluptatis, hortus deliciarum, cum quo nulli Hesperidum,

aut

aut Phœacum, aut Adonidis horti, nulli Elysi campi, nullæ insulæ Fortunatæ possunt comparari; quem Deus eodem, quo ceteras plantas, tertio die, arboribus pulcherrimè confutum, sua uissimorum fructuum ubertate refertissimum; florum coloribus pictissimum; irrigatione limpidissimæ aquæ amœnissimum, peculiari cura, concinnauit; non prope Lunæ globum, ut quidam, cum Endymione, somniarunt; sed in orientali orbis plaga, ut ex Interpretum 70. textu colligitur, qui ita locum illum Gen. 2. legunt: *Et plantauit Deus Paradisum in Eden, ad Orientem.* Regio enim Eden, ad Orientem, respectu Palæstinæ, sita fuit. Vox autem Eden etsi sæpe, in sacris libris, pro nomine proprio loci, seu regionis, sic dictæ ponitur, & verò hic quoque poni credibile est; tamen phrasi Hebraica, *delicias* significat, & nonnunquam absolute, pro *loco voluptatis* usurpatur: siue vox illa, ex origine sua, delicias significet; siue idcirco Eden cœperit pro voluptate & delicijs usurpari, quia olim fuerit nomen loci deliciofi. Qui, probabili opinione, fuit, ubi nunc est Mesopotamia, aut non procul ab ea, cum illæ regiones propriè, in sacra Scriptura, Orientales nominentur. Hoc ergo lætissimo loco, hæredium, hoc pomarium, & velut suburbanus Adami secessus fuit, Adami de tota suppellectili sua, cognitissimus. Cuius cognitionis testis est ipse, qui animantia adduxit ad Adam, ut videret, quid vocaret ea, naturis eorum congruenter.

Gen. 4. 16.
Ezech. 27. 23.
lib. 4. Reg. 19.
12.

dit. dicit
hæret. ut
Cognoscat

Est autem vetus quæstio, priusne nomina suas habuerint proprias significationes, ut proinde imposita sint rebus, prout ipsarum naturis aptius congruere videbantur, ut Platonici voluerunt; an potius nomina, indifferenter, & ad placitum, rebus fuerint indita (ut Peripatetici docuerunt, & in diuisione linguarum videtur accidisse) postea autem à rerum naturis suas acceperint etymologias. Platonici fauere videtur sacra historia, quæ innuit, nomina rebus, ab Adami, fuisse velut consultò imposita: qui cum, pro sapientia sibi diuinitus infusa, rerum naturas, & singularum vocum significationes optimè dignosceret, conuenientia singulis nomina accommodauit. Quod satis clarè colligitur ex illis: *For-*

Gen. 2. 19.

matris igitur, Dominus Deus, de humo eunctorum animantibus terra, & vniuersis volatilibus cali, adduxit ea ad Adam, ut videret, quid vocaret

ea, omne enim, quod vocavit Adam anima viventis, ipsum est nomen eius. Appellavitque Adam nominibus suis cuncta animantia, & uniuersa volatilia caeli, & omnes bestias terra. Quippe ni & plantas, & lapides, & metalla, & ipsa quoque sidera? solem & lunam? quamuis utique eis superstitiosa Deorum & fabularum nomina non dederit: cum monstra illa tunc nondum ex Orco in terras emerferint; neque, si emerfissent, eorum vocabulis astra fuisset homo sapientissimus, & adhuc innocentissimus, maculaturus: immò cum nomina & vocamina rerum omnium, saltem in radicibus suis, à Deo, cum sermocinandi facultate accepta, utique contra Dei honorem, creaturis non esset impositurus.

III.

Ex hac porrò nominum impositione docetur, quàm gnarus fuerit Adamus omnium naturarum, quarum nomenclatura ex cognitione pendet nominantis. Eam autem cognitionem diuinitus inditam, ac postea etiam oculis, atque ceterorum sensuum experientiâ confirmatam, quantæ oblectationis causam non arbitremur extitisse? Philoni in voluptate fuit terra, quæ irrigata vel fluminum restagnationibus, sicut *Aegyptus*; vel annuis imbribus, exhaustas feracitate vires reficit, & quiete modica se refouet, moxq; ante, alimenta largiter animantibus suppeditat. Quapropter, opinor, Poëtis non temerè *Pandoram* vocari, quasi *πάτρα δωροποιήν*, id est, omnia largientem, vel iucundam, vel necessaria; non his aut illis, sed omnibus, quacunque sortita suat animam. Certe si cui daretur aduè verè pinna alâsq; sumere, & è sublimi campos collésq; inspicere: quomodo illi herbas ferant & pabulum, hordecum & triticum, aliâsq; species varias; vel satas agricolarum industria; vel sua sponte provenientes: hi verò folia frondésq; quibus densent arbores, simulque fructuum copiam, quibus non solum arcetur inedia, sed & lassitudini succurritur, (nam olea fructus medetur defatigatis corporibus; vinum modicè potum remittit vehementes dolores animi) præterea suaves auras exhalantes è floribus, eorumque colores ineffabiles arte diuina picturatorum: moxq; deflexis oculis ad arbores infruigeras, contemplari seorsim siluestres populos, cedros, piceas abietes, quercuum robora procerissima, ceterâsq; id genus materies, qua tum montes maximos, tum plerosq; pingues agros, radicibus eorum subjectos opacant: agnosceret indefessum terra semper iuuenescentis vigorem.

Philo lib.
An. Mund.
fit corruptib

Potuit

Potuit Adamus è quatuor elementis, & (à prædominio) è terra limboque formatus, quàm primùm factus est in animam viventem, (hoc est, animal vivens, & videns) longè omnia maiore cum voluptate tueri. Vt primùm enim spirare, atque è pigra gleba animatus ambulare cœpit, velut peregrinus aliquis hospes in nunquam visam urbem intrans, oculos vbique circumtulit, per hoc nouum, & inusitatæ elegantiaë theatrum; sedemque hinc Angelis, inde hominibus, immo vtriusque vtriusque olim communem aspexit; deorsum virentem, sursum splendens, & indefatigata cælestium orbium officia voluentem; nusquam non certis æternisque legibus deuinctam miratus. Ac initio quidem, nature corporisque sui vti que fabricam secutus, vultum, ad cælestes orbes, placuit attollere, vt oculis quoque rationem caperet eorum, quæ iam lucida mète comprehendebat. Ibi ergo in octaua sphaera, suspexit velut innumerabiles stellas, quibus sapientissimus Artifex mixtim, & tanquam sine ordine, non tamen sine consilio, & summa arte, prouidentiaque cælum vndique, & vndique, iucundissima confusione, conspersit. Ibi vidit nocturnam Lunæ successionem, à fraternis occurssionibus lene remissumque lumen mutantem; & modò occultam ab hominibus amittendam agnouit, modò toto ore terris imminens oculis rursus accipiendam vidit; accessionibus damnisque mutabilem, semperque proximè dissimilem futuram. Ibi obseruauit & reliqua quinque sidera ex indole sua, diuersis vijs, cælisque vagantia, & in contrarium præcipiti mundo nitentia, proprioque motu, quasi per chorum, nunc horsum, nunc illorsum tendentia, circulumque suum completura, redituraque, per gyros, ad pristinam stationem. Nec cælestium luminum multitudinem tantam miratus est, sed etiam varietatem, situm, dispositionem, figuramque, ad arbitrium Astrologorum, mente fabricandas. Ibi deprehendit Lunam, & apparentiores fulgores è minoribus ignibus commendari; ibi cum læticia laudauit, minimæ magnitudinis stellas, quas vidit velut aurea quædam puncta, in cæruleo conopæo, pulcherrimè interlucere. Horum omnium siderum lucem, ex arte diuina, sensit non esse meridiani solis claritudini parem, sed leniter illustrantem: cum ita splendor ad suauitatem temperatus, contemplantium obtu-

obtusibus non officeret; & neque cursum astrorum olim obseruatos, neque navigationum mensuram inde perituros, esset fulgor nimis ardens perstricturus; stellæque singulæ virtutes suas, vel motu, vel luce, sine nocturnæ refrigerationis detrimento, possent commodius propagare. Laudauit tunc utiq; Adam mundi Conditorum, cum & posterius eius, eodem aspectu incensi, in diuinas laudes fuerint effusi. Suspexit ad astra Dauid, & canere cepit: *Laudate Dominum de calis: laudate eum in excelsis. Laudate eum omnes Angeli eius*, qui scilicet cælestium orbium motibus præstant: *Laudate eum omnes virtutes eius*; quæ de stellis in terram descenditis, quæque plantas producitis, quarum vi maxima ac minima formantur; & ipsum aded aurum intra celissimos montes, gemmæ in profundissimis vadis excoquantur. Assonant tres pueri, & iucundissimo, inter incendia, tricinio acclamant: *Benedicite stella Domino*. D. autem Ambrosius omnes iubet in cælum suspicere, & contueri, *quo modo per Lunam, ac stellarum fulgorem calum velut quibusdam floribus coronatum, ita ignitis luminaribus micet, ut Paradisi putes vernante depictum, spirantium rosarum viuis monilibus renitere. Unde & à plerisque ornamentum calis est nuncupatum, eò quod sit stellarum monile pretiosum*. Seneca Ethnicus homo, ipse mundus, ait, *quoties per noctem ignes suos fudit, & tantum stellarum innumerabilium refulsit, quem non intentum in se tenet? Tenuit igitur utique & primum omnium parentem, ac sine corruptionis adhuc caligine sapientem.*

V.

S. Ambros.
lib. cit. c. 1.
Senec. in Hi.
pol. Virgil.
4. Georg.

Sed nihil est magis tunc admiratus, quàm, quod erat in mundo clarissimum, ipsum scilicet roseum solem, qui est, ut ait S. Pater, *oculus mundi, iucunditas diei, calis pulchritudo, natura gratia, præstantia creatura*; & ut ait Poëta: *sereni maximum mundi decus* qui omnia virtute implet, terras die illustrat, homines & pecudes pulchritudine recreat; *calis spirabile lumen*; cor vniuersi; vita colorum; in cuius globum lux omnis est collecta; à quo ceu fonte fulgor omnis in lunam & stellas longè latèque dimanat. *Qui certis dimensum partibus orbem per duadena regit*, nitidus, citus, aureum astra: qui quotidiano cursu diei noctisque spatia signat; qui annum in æstatem hyememque, in ver & autumnum diuidit. Motu enim diurno quidem (qui est primi mobilis) in circulos raptus,

ortu

Psal. 148, 1.

Dan. 3.

S. Ambros.
el. 4. Hexaem.
2. p. 2.

Senec. lib. 4.
de benef.
cap. 23.

ortu suo occasuque, diem & noctem distinguit; eo autem motu, qui ei per circulum Zodiaci, proprius est, annum terminat; eundemque duobus solstitijs, & totidem æquinoctijs, in quatuor partes, vernam, æstiuam, autumnalem, & hibernam secat; dierumque, per suas vices, incrementa & decrementa efficit; Luna quoque, interim cursu suo, menses à mensibus secernente.

Sic vigiles, mundi magnum & versatile templum,

Sol & Luna, suo lustrantes lumine circum,

Perducere homines aunorum tempora verti,

Et certâ ratione geri rem, atque ordine certo.

Luce. et. lib. 5.
de rer. nat.

Hæc in mundum veniens primus noster genitor & oculis, & animo suspexit. Atque, ut vno verbo dicam, quidquid Chaldaei, quidquid Ægyptij, quidquid Brachmanes, quidquid Astronomi, quidquid Philosophi omnes; post Adamum, à primis mundi incunabulis, vsque in hanc præsentem horam, per tot mille annorum spatia, siue dioptris, siue radijs Mathematicis, siue longissimis tubis opticeis, siue grandissimis quadrantibus, siue quibuscunque accuratissimè & faberrimè factis instrumentis; diurno nocturnoque labore, indefide studio, pertinaci vigilantia; vel in cælorum motibus, vel in aspectibus astrorum, vel in corniculata Veneris stella, vel in Iouis stipatoribus, vel in Lunæ lucidis interuallis, vel in maculis Solis, vel in effectibus, aut defectibus omnium siderum, obseruare, adinuenire, tam multis, tamque longis & laboratis libris comprehendere, & posteritati tradere potuerunt, poteruntque, vsque ad finem mundi, id omne, & multo plura certioraque, Adamus, scientia non ab Archimede, aut Euclide, aut in scholis hauista, sed diuinitus donata, vidit, perspexit, prædicauit, & utique (ut diu postea D. Gregorius Nazianzenus) dixit: *Qui-*

S. Gregor.
Naz. orat. 34.

VI.

bus verbis utendum sit, nescio, cum solem intueor.
Tale nascenti Adamo spectaculum sidera exhibuerunt. Qui neque, cum nondum rerum supernarum aspectu fatiatos in terram deiecisset oculos, in aliquid triste incurrit. Excepit enim illum rursus alia creaturarum forma, aliterque mirabilis, ut diceret: *Latentur cali, & exultet terra.* Nam cognitissimum illi erat, plantarum, aliarumque rerum, sub Luna, existentium generationem conseruationemque à cæli siderumque influxu dependere,

Psal. 95. 11.
Ferrar. 3. cõte.
gent. cap. 84.

V

acc

& Alex. de
Angelis. 7.
contr. Astron.
c. 5. post Plin
lib. 2. cap. 39

nec absque eorum lumine, occultisque virtutibus naturaliter
produci posse; sciebat tamen, mira Numinis prouidentia factum
esse, vt, in productione mundi, cæli luminaria, non ante, sed post
plantas primùm conderentur; sic enim nobis constat, DEVM esse
verè primarium, & omnipotentem omnium rerum authorem &
conseruatorem; qui, sine vilo etiam caussarum secundarum ad-
miniculo, solus possit, si ei placeat, omnia ex nihilo educere, nec
à naturalibus caussis concursum debeat exigere: cum manus DEI
(vtique potentior, quàm opera manuum DEI) quæ postea per
caussas secundas erat factura, priùs iam fecerit sine illis. Quoniam
autem operà immediatè à DEO facta, longè solent esse nature
operibus perfectiora; consequens est, tunc terræ faciem multò
fuisse pulchriorem, quàm nunc est, præsertim ibi, vbi, tertio mun-
di die, hortum pulcherrimis arboribus insignem Vniuersi Machi-
nator condidit, non fodiendo, non terram colendo, non conse-
rendo, sed verbo & sermone solo: *dixit, & facta sunt.* Cuius im-
perio, omnis generis, inibi, proueniebant plantæ suauiter redo-
lentes, vmbrifera, virescentes, aut alijs coloribus variegatæ. Tunc
enim primùm, suis terra ornamentis est condecorata splendidius,
quàm puella tenera, primùmque viro desponsa, quæ auro & vni-
onibus veste intertexta fulget. Vt enim, in regum viridarijs, areolæ
floribus confitæ, ita in paradiso vbiq; pulchrè omnia nituerunt:
& huc quidem ingenui coloris purpurâ inuitabant Adamum,
illuc diffusi odoris illecebrâ trahebant; alibi aspectum simul atque
odoratum ambiguo certamine lacebant. Renidebant venustæ
rosæ diuersorum colorum: nimirum aliæ flauescentes, aliæ puni-
cantes, aliæ ostro accensæ conspiciebantur, aliæ subalbi coloris.
Nec niuea deerant lilia, aut cæruleæ irides, nec anagallides, nec
suauis rubens hyacinthus, nec narcissi purpura; nec quidquã eorum
omnium, quæ vel primo vere proueniunt, vel adultiore ætate
germinant. Flos est (violam vocant) inter aliam Zephyri sobo-
lem, & minorum gentium flores amœnè educatus; pede modico
suffultus; qui purpuream capitis cæsariem, inquieta ventilatione,
cuiusuis auræ ludibrium officiosè ostentat. Ceterùm ex viridi al-
uo progeneratus, quatuor à se purpurea ferrugine germina dif-
fundit. Quæ se in patriam demittit scrobem, canescentes fulcro
suo

fuo infigit radios. Ea vel sola, minimaque plantula odore est tam liberali, tam suavi, colore tam grato, ut & Floræ nares inuitet, & oculos alliciat ipsarum Gratiarum, Præstantique ruris gloriam, comiter laceſſat.

Hæc, inquam, viola terræ filia, cæli æmula, & huic innumeri pares, enimvero & maiores molliorésque floſculi veſtigijſ Adami ambulantis ambitioſè paſſim ſeſe ſubijciebant calcandos.

Denique *Tot fuerant illic, quot habet natura colores, Piſtaq, diſſimili flore niſebat humus.*

Quam ſimul aſpexit, coniux accedito, dixit, Et mecum plenos collige flore ſinus. Tulid enim Dominus Deus hominem, & poſuit eum in paradifo voluptatis, ut operaretur, & cuſtodiret illum. Cùm ſuauior vita eſſe non poſſet, quàm inter has naturæ ſuauitates, dulciſſima cura fuit Adami, topiariam exercere, atque agere hortulanum. De illo igitur occupando ſtatuit Deus, quod Poëta canit:

Ille colet nitidis gemmantem floribus hortum, Pallentis violas, & purpureos hyacinthos, Liliæque, & Tyrias imitata papavera lucas, Vernantiſque roſa rubicundo ſanguine florem: Ceruleum folijs, viridi quia gramine collem Conſeret, & veris depinget prata figuris. Aut varios neſtet flores, ſerſiſque locabit.

Hoc fuit opus Adami: in horto eum Conditor poſuit; quaſi diceret: *Cinge tempora floribus Suaveolentis amaraci. Talis in vario ſoles Diuitis Domini hortulo Stare floſ hyacinthiſ; Mulcet ubi Elyſiis aura beata roſas, Et non ſentitur ſedulitate labor.*

Quid delicatius potuit excogitari? habitatio hominis fuit Paradifus; opus jucunditas; labor voluptas. Inducitur in viridarium, ſtatuitur inter flores; reclinator in molliffimo gramine, ut inter herbis capiat ſoporem; excitatur ad auroram; inuitatur ad roſaria; vagatur inter meras fragrantias, inſtar apis.

Vt modo rore maris, modo ſe violæne, roſæne: Implicitet, interdum candentia lilia geſtat.

Nec ſtiua opus erat, nec ſarculo. *Omnia ſponte ſua tellus inarata*

VII.
Ouid. 4. Faſtor.

Sen. 2. 1ſt.

Manil. lib. 15.

Catull. 62.

Propert. li. 4.
Ouid. lib. 4.
Faſtor.

Ouid. 12.
metamorph.

VIII.

inarata ferebat; fœcunda pariter & ornata. Siquidem, præterea huiusmodi humiliorem telluris gratiam, & quasi vestem elegantissimam, aderat etiam maiorum copia plantarum; ramique arborum folijs venustissimè strepentes, & fructibus gratissimè onusti. Quis stirpium fructiferarum ordines? quis succorum & ballami odoratas lachrymas? quis lignorum perpetuò virentium amoenitates, quis cælum æquantes & voluptatis causa conditas arbores, dignè possit oculis subijcere? Ibi platanus irrigua; sublimis abies, excelssæ pinus, spirantes cupressi, vlmique circa quas hederæ serpebat nigris prædita folijs, corymbos quatiens; ibi florentes oliuæ, dulcescetes fici, amygdali pingues, quercus umbrosæ; ibi pulchra cerasus, mellea palma, malus citrea: seu vt nunc vocant Medica; & ea, quæ aureis pomis reluet: ibi vitis racemorum mater, & palmitum implexi ordines, inter quos hærebat liuentiuæ succum nectareum continens, & gemmæ instar, folijs interlicens, sole in eam partem incidente. Ad hanc formosam arborum plantarumque mixturam accedebat suauissima inumbratio viarum. Nam vicinarum rami arborum sociati, velut porrectæ manus, mutuò se contingebant, & folia sibi allubentia, amabili seculo complexu, excipere videbantur. Vento autem in ramos ac frondes delato, suauissimum quoddam murmur foliorum efficiebatur; cui vitam addiderunt lusciniæ, & canoræ voces, aliarum auicularum se alternatim prouocantium, & vincere cantu conantium. Quid verbis exprimere laboro, quod nullis sensibus satis ibi potuit percipi? Omnia in summo erant. In pratis herbæ decorem vernum; in fruticibus coriandrum, cucumeres, pepones; in arboribus rami maturos vndique fructus; in bestijs natura hilaritatem; in rebus omnibus hortus perfectionem habebat. Non extabat quidquam expers gratiæ venustatisque suæ, non quidquam imperfectum.

IX.

Beda in
Hexaëm.

Etsi enim quasdam arbores nominauimus non fructiferas, quas aliqui censent, vel in Paradiso non fuisse, vel fructiferas extitisse; haud tamen illis accedimus. Quis enim non verisimilius existimet, tot tamque præclaras arborum species Paradiso non defuisse? quæ etsi fructum non gignant esui humano idoneum; sunt tamen ad multa vtilis, sunt aspicientibus grata, sunt ceteris intersertæ oppidò elegantes. Caprifici ficus, vt scribit Plutarchus, nunquam

nunquam maturefcit; sed tamen utilis est; gignit enim culices, qui deuoalantes ad veram ficum, perfollo fructum cortice, in maturitatem educunt. Xerxes in Lydia, cum vidisset proceram plantanum, diem solidum, sed eandem, exegit, nulla postulante necessitate, & castra posuit, circa illam; quin & curatorem ei reliquit, quasi custodem. Erat & Romanis hæc tam grata arbor, ut eam vino irrigarint. Quis iudicet Paradiso indignam? quis vlmum, laurum, abietem inde excludat, quas regum delicatissimi, siluulis horrendis intulerunt? Multo que incredibilius est, has tales arbores tunc fructiferas fuisse; post peccatum autem Adami, fructus ad esum aptos ferre desisse. Si enim lapsus ille ipsius hominis naturalia bona non extinxit, cur bona arborum plantarumque abstulisset? aut cur aliarum arborum fructus tam dulces reliquisset? sufficissent peccatoribus malua, squilla, faba, caules & glandes, asphodelus, & lupinum; si ita DEVS eos punire voluisset. Certe diuina historia affirmat, DEVM produxisse, in Paradiso *omne lignum pulchrum visu*. At multa sunt ligna visu pulcherrima, quæ fructu carent. Nempe fructus est etiam optimus ipsa pulchritudo. Ezechiel quoque testatur, in Paradiso, cedros, platanos, & abietes extitisse. Quare cum dicitur; DEVM produxisse *omne lignum pulchrum visu, & ad vescendum suauis*; item: *Ecce dedi vobis omnem herbam afferentem semen super terram, & vniuersa ligna, que habent in semetipsis sementem generis sui, ut sint vobis in escam, & cunctis animantibus terra: itemque, ex omni ligno Paradisi comedere*; ea in sensu diiuncto, non coniuncto sunt accipienda; hoc est, non de omni herba & ligno absolute, sed de omni planta ferente fructus ad edendum opportunos. Constat profecto, aliquot esse plantarum seu lignorum genera, quæ non sunt pulchra visu, & tamen fructus admodum suaues pariunt, ut vitis, cuius lignum ad nihil valet, nisi ad ignem nutriendum. Ut ergo Paradisus palatum oblectaret, arbores habuit pomis alijsque fructibus onustas; ut oculis afferret plenam voluptatem, plantas exhibuit sola florum, foliorumque venustate blandientes.

Ante omnes tamen arbores vnica erat omnium nobilissima; atque ea propter, tanquam cor, aut centrum, in medio Paradisi collocata, longe yrique & natura, & effectum, ab his mortalibus nostris

Ælian. lib. 2.
cap. 14.

Ezech. 31. 8.

E. Angustin.
lib. 1. de ciuitate dei.
cap. 12.
E. Hieron.
lib. 1. contra Iovinianum.
cap. 12.
E. Hieron.
lib. 1. contra Iovinianum.
cap. 12.

X.

nostris plantis diuersa. Siquidem illa *arbor vitæ* appellata est, non quòd ab extrinsecò, & supernaturali quodam munere DEI (ut nonnulli arbitrati sunt) vim habuerit hominis ab ineritu præseruandi; sed id ei ex vi propriæ naturæ eidem diuinitus inditæ competeat, ut quicumque ex ea vescerentur, quasi necitare quodam aut ambrosia Deorum (ut postea ex hac vera historia Poëtae fabulati sunt) vitam propagarent. Cuius rei argumentum est, quòd etiam Adamum peccato iam mortem commeritum, eiusdem ligni vis & beneficium, à morte præseruare potuisset, nisi DEVS eum, adhibita Angeli custodia, deinceps de ligno vitæ sumere prohibuisset. Si igitur ponimus, hanc arbori huic virtutem fuisse naturalem, perspicuum est, eam arborem, ab omnibus his arborum generibus fuisse diuersissimam, quippe nulla eiusmodi vi pollet, iuxta vulgatum illud:

Contra vim mortis, non est medicamen in hortis.

Laudatissima herbarum est, Homero teste, quam vocari ab diis putant *moly*; & quam contra summa veneficia valere crediderunt. Sed ea vel fabulosa fuit, vel contra vnum alterumue veneni genus duntaxat, potuit adhiberi; mortem tamen pellere, ac vitam non potuit æternare; sicut potuit *arbor vitæ*; ut probabilis S. Augustinus & Chrysostomus docuerunt; tametsi præclari Doctores, & ipse D. Thomas existimauerint, arbori illi vim infuisse, ad longum duntaxat tempus, non autem perpetuò hominem à morte naturali conseruaturam. Sed SS. Patrum sententia diuinis litteris magis consonat, quæ clarè ita loquuntur; immo, in ijs, DEVS: *Ecce Adam, quasi vnus ex nobis factus est, sciens bonum & malum: nunc ergo, ne forte mittat manum suam, & sumat etiam de ligno vitæ, & comedat, & viuat in æternum. Et emisit eum Dominus Deus de Paradiso voluptatis, ut operaretur terram, de qua sumptus est. Eiecitque Adam: & collocavit ante Paradisum voluptatis Cherubim, & flammæum gladium aque versatilem, ad custodiendam viam ligni. Quid opus fuisset hæc custodia, si ligno illi, post peccatum proroplata, vis pristina ampliùs, & quidem perpetuò conseruandæ vitæ non infuisset? quàm apertè dicitur? *ne forte mittat manum suam, & sumat de ligno vitæ, & comedat, & vivat in æternum.* Certè, si virtute naturali fructus huius ligni, potuit resouere calorem naturalem,*

Plin. lib. 25.
cap. 4.

S. Augustin.
lib. 13. de ci-
uit. cap. 20.

S. Chryl.
hom. 18. in
Genes.

S. Thom.

1. p. q. 97. a. 4.

Scot. in 2.

sent. dist. 19.

q. 1.

Gen. 3. 22.

naturalem, ac humidum radicale, ea perfectione, quae in virilis aetatis statu esse solet, restaurare; conficitur, quotiescumque Adam fructu illo usus esset, corpus eius semper reflorescere, atque ita cum aeternum sine senio vivere potuisse; vel, si non in peccatum lapsus esset, donec Deo placuisset ipsum ad beatioram vitam in caelum transferre.

In tali non agro, sed horto, Creator hominem initio posuit, ubi neque labor, neque senium, neque morbus, neque mors, neque tedium ullum; sed omnia terrae bona sponte & abunde proveniebant; ubi passim oculis simulque naribus adblandiebantur panace, nepenthes, amaracus, ambrosia, lotus, rosa, viola, hyacinthus, & Elysij campi. Atque in his quidem positi delicijs Adam & Eva nequaquam a fletu sunt auspicati vitam, sed protinus decorissimo mundi aspectu exhilarati suam felicitatem; & in hac ipsa quoque tam beata habitatione, quandam Numinis imaginem, Numinis, inquam, unde quaque beati agnouerunt. Quamquam & alia Numinis imago homini est impressa, quam S. Bernardus etiam atque etiam monet intuendam, dum ait: *Intellige dignitatem tuam, nobilis creatura, quoniam non solum insignita es Dei imagine, verum etiam decorata similitudine.* Et iterum: *Quid maius his tibi facere potuit, quam ad similitudinem suam conderet factor tuum? Attende igitur diligenter prima conditionis tuae excellentiam, & veneranda Trinitatis imaginem in te ipsa agnosce.* Quin, ut doceat, quid sit ista Numinis & hominis vel imago, vel similitudo, addit: *Considera nobilitatem tuam, quod, sicut Deus ubique est totus, omnia vivificans, omnia movens & gubernans: & sicut Deus, est, vivit, & sapit; ita tu secundum modum tuum, es, vivis, & sapis: & sicut in Deo tres sunt personae, Pater, Filius, & Spiritus sanctus; sic tu habes tres vires, scilicet intellectum, memoriam, & voluntatem.*

Principes si rem quampiam vel saluam volunt, vel honoratam, insignia sua illi appendunt, sigillum imprimunt, ne violetur. Ita ex divina imagine homini a Deo impressa, intelligimus, quantum in eum divinae auctoritatis, dignitatis, maiestatis voluerit derivare. Sua eum imagine insigniuit, ut ei caelum & terra servire, ut Angeli ministrare, ut bestiae obedire non dedignarentur, ut ipsi atri daemones nocere non auderent; denique similem eum

XI.

S. Bernard. de interna domo. cap. 67.

XII.

sibi

sibi fecit, ut esset, quem amaret, & à quo amaretur, cum similitudo sit mater amoris. Igitur sicut DEVS Euam Adæ sociam creauit, quia nullum animal simile illi erat, cum quo societatem, amicitiam, ac familiaritatem inire posset; ita, cum, inter omnes corporeas creaturas, nulla esset DEO similis, hominem sibi similem fecit, ut eius amicitia ac familiaritate gauderet, & quidem æternum gauderet, nam & in hoc etiam suam, in homine, agnouit & amauit imaginem, quia fecit eum æternitatis, infinitatis, beatitudinis, & diuinitatis quodammodo capacem. Hinc etiam alias res omnes à se creatas approbavit (*vidit enim Deus cuncta, quæ fecerat, & erant valde bona*) de nulla tamen creatura corporea honorificentius locutus est, quàm de homine, de quo, per Salomonem, dixit: *Delicia mea esse cum filiis hominum*; DEVM videlicet vicissim diligentium. Nam, si DEVS creatam imaginem suam tantopere amat, quantopere erit ab homine ipsum increatum prototypum redamandum? Si, ob diuinam hanc imaginem, ac summæ maiestatis participationem, hominem omnes creaturæ reuerentur, quid par erit honoris ab homine Creatori suo exhiberi? Nunquid & ipse homo operam dare debet, ut dignitatem suam, excellentiæque laudem conseruet, & venerandam Conditoris sui imaginem non contamineat? atque pro pulcherrima DEI similitudine, inducat foedissimam similitudinem diabolorum? Iterum verbis S. Bernardi hominem alloquor. *Intellige dignitatem tuam, nobilis creatura, quoniam non solum insignita es Dei imagine, verum etiam decorata similitudine*; sigillum hoc tibi appressit, ut te, contra omnium creaturarum insultus muniret; imaginem suam tibi ita radicatus altèque insculpsit, ut, salua tua substantia, signaculum hoc à te auferri non possit; quod, in Mineruæ clypeo, æmulari potuit, Phidias, non imitari. Hoc sigillum, hæc imago, istud signaculum te monet, cuius sis Dominatoris. Ex inscriptione, & imagine nummi, Christus hanc sententiam tulit: *Date Casari, quæ Casaris sunt*; tu, ô homo, ex DEI imagine in te agnita, *Da Deo, quæ Dei sunt*. Fur es, sacrilegus es, si ei te subducis. Imago animæ tuæ inscripta, dicit tibi, te non esse tui juris, sed esse quid DEI proprium. *Da Deo, quod Dei est*. Creatura utique est Creatoris; filius Patris, seruus Domini, miles Ducis. Similitudo te monet, cuius sis. *Imagi-*

G-n. 1.

Prou. 8.

S. Bernard. de
intern. do-
mo. cap. 67.

Matth. 22. 21.

nam DEI geris, vt filius tui Patris, cui amorem debes ac pietatem. Hæc imago, hoc ſignaculum, honorificum eſt, vt ita dicā, ſigma, quo mancipium ſuum notauit: honorem igitur Domino tuo præſta; time eum, vt ſeruus, & omni ſtudio reuerere. Hæc imago ſignum & teſſera eſt tui Imperatoris, cui fidem, cui obedientiam, cui vitam debes. Ad extremum, ſicut vrbium conditores, in medio ciuitatis à ſe extructæ, imaginem ſuam, è marmore, vel ære factam ſolent ponere, vt omnibus eam aſpicientibus conſtet, quis fuerit ædificandæ vrbis author: ſic omnipotens ille Vniuerſi huius architectus, hominem, hoc eſt, imaginem ſuam, in medio mundi à ſe conditi collocauit, vt eam intuentes intelligerent, quiſnam ſit tanti operis fabricator, atque vel hinc diſcerent recto creaturarum vſu, ad principium ſuum, omnia reducere. Talem ergo DEVS hominem, talem homini terram, talem domum, talem ſupelleſtilem dedit. Neque opus eſt alio iudice, quando DEVS fert iudicium. Poſtquam hæc omnia condidit, vidit Deus cuncta, que fecerat, & erant valde bona. Quin neque ipſe primus homo quidquam vidit, quod non laudaret, & ad quod, non exclamaret: Domine Dominus noſter, quàm admirabile eſt nomen tuum in vniuerſa terra? Dominum vocauit, à quo ipſe in terris, dominus factus eſt vniuerſorum; nam quamdiu DEO ſeruiuit, cetera omnia illi quoque ſeruiunt. Poſtquam rebellis factus eſt, quid mirum, ſi ei etiam alia cœperunt rebellare?

Genef. 1. 31.
Pſal. 8. 5.
I.
Pſal. 101. 35.

C A P V T XIII.

An, & , quò peccato, Terra, Planta, Beſtiæ, ante, & poſt peccatum Adami, ſubiectæ vel mutata, hominibus infeſtæ factæ ſint?

 Verere meritò aliquis poſſit, cur Propheta rex dicat: Initio tu Domine, terram fundaſti: & opera manuum tuarum ſunt celi? An non vtrumque initio fundauit? cur id non dicit de vtroque? Nimirum cælum ita manſit, ſicut fuit initio fundatum; terra autem mutauit faciem ſuam, aut mutaffe videri poteſt; poſtquam Adam exul à Paradifo eliminatus, terram mutauit. Initio, cum primus homo juſtus adhuc eſſet, DEVS terram,

